

Innspill til Scenekunststrategien fra OperaNorge

Ulikt de fleste land i Europa har Norge ett stort operahus og en rekke mindre operaselskaper spredt over hele landet. Institusjonene er relativt unge – etableringene strekker seg fra slutten av 1950-tallet til omtrent 10 år inn på 2000-tallet. Riktignok har vi hatt operavirksomhet i landet i over 200 år, men aldri som egne varige, faste institusjoner. De store operanasjonene har tradisjoner som har sitt utspring i kongelig teatervirksomhet allerede på 1600- og 1700-tallet. I denne tradisjonen har Norge blitt hengende etter fordi vi aldri har hatt et kongelig teater. Den norske operatradisjonen bygger snarere på borgernes egne initiativ. Først med kulturpolitikken etter 1945 ble det mulig med fast operadrift, denne gangen med Staten som den viktigste bidragsyteren. Stortingets historiske dobbeltvedtak i 1999 la grunnen for den strukturen vi har i dag. Operahuset i Bjørvika åpnet i 2008 og samtidig samlet de mange mindre selskapene seg sammen med DNO&B i OperaNorge. Denne korte historiske oppsummeringen hjelper på å forstå hvor vi står i utviklingen og hvilke behov vi som operafelt har.

I dette innspillet er OperaNorges 11 medlemmer på statsbudsjettet, DNO&B unntatt, ivaretatt. Likefullt støtter vi DNO&Bs innspill, og vi signaliserer herved at operafeltet står samlet i solidarisk gjensidighet, enten man er liten eller stor.

1. Hvilke utfordringer for utvikling, produksjon og formidling av opera står operafeltet/scenekunstområdet overfor, og hvordan kan utfordringen løses? Gi eksempler.

Våre operaselskaper har i dag en grunnleggende, god kompetanse på operaproduksjoner. De fleste selskapene har bak seg mer enn 20 fullskala produksjoner, og barnesykdommer er et tilbakelagt stadium. En kan gjerne si at tenårene er forbi - nå venter voksenlivet. Det betyr at selskapene er klare for å utnytte sitt fulle potensial. All akkumulert erfaring higer etter å ta nye steg i en viderekommende fase for det norske operafeltet.

Frem til 2013 bidro Staten med en betydelig økning av tildelingene til operafeltet. Det skapte en optimisme, og selskapene fikk anledning til å vokse og stadig ta på seg nye oppgaver. Men i de siste åtte årene har tildelingskurven flatet ut og ført feltet ut i stagnasjon, ja bent frem tilbakegang for enkelte.

Alle selskapene melder om svak økonomi som en hovedutfordring i den videre driften. Det dreier seg om størrelsen på tildelingene, men også det usikkerhetsmomentet som inntreffer når man får vite hva man har å rutte med i et kommende regnskapsår bare noen måneder før det begynner. Som Opera Nordfjord i sitt innspill slår fast, trengs *“trygge, føreseielege økonomiske rammer, som skaper kontinuitet i arbeidet og tillet planlegging flere år fram i tid.”*

Vi kan bite oss merke i det siste leddet i sitatet, for operaproduksjon har er lang planleggingshorisont som involverer og får konsekvenser for mange mennesker. En måte å løse dette på kan være å reservere midler i statsbudsjettet flere år fremover, og at denne reserveringen rulleres årlig. Trolig finnes det også andre løsninger. Fordelen er at man da vet hvilken vei pilen peker for tildelingene, og selskapene kan innrette sin virksomhet deretter.

Operafeltet trenger nå et solid løft som får KUDs tildelingskurve til å bli brattere. *“På den måten sikres en bred forankring for operakunsten over hele landet samtidig som det kan legges til rette for et større mangfold av kunstuttrykk innenfor operasjangeren.”* Her peker Opera Østfold på at hele

landet må få mulighet til å gå videre og finne nye veier, og det er markante økninger som løfter feltet til neste nivå, som må til.

Hvert medlem beskriver nærmere i sine innspill hvilke utfordringer de står i som følge av en presset økonomi. Det er informativ lesning, og vi henviser til innspillsdokumentene for detaljer. Fellesnevneren for alle er at så mye er gjort. Opera som en samfunnsskapende faktor kan slå sterkere igjennom med bedre og mer forutsigbare økonomiske rammevilkår.

Det er fortsatt mangler i infrastruktur, og det foreligger planer for å bøte på dem. Det er gledelig at Kristiansund snart får sitt nye kulturhus der operaselskapet kan flytte inn. I Bergen jobbes det videre med et nytt musikkteater etter at skisseprosjektet nå er gjennomført. Bergen Nasjonale Opera vil være en sentral aktør i dette musikkteatret. Det blir en kraftig forbedring for Bergen og Vestland, og bygningen kommer til å åpne opp for nye formidlingsmåter og synergier i det totale scenekunstheltet der. Staten er alltid den viktigste partneren for å kunne realisere slike byggeprosjekt, og som det heter i § 100 i Grunnloven: *“Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.”*

De største opposisjonspartiene på Stortinget har gått sammen om å programfeste 1 % av statsbudsjettet til kulturformål. Det er politisk vilje for et løft - og vi spør ikke om milliarder, men millioner. Denne 1-prosenten vil dessuten bidra til at både Oslo og resten av landet kan få det løftet de trenger og samtidig jevne ut den nåværende skjevdelingen til operafeltet på 90/10 i favør av Oslo. Da oppnår vi en bedre geografisk fordeling av midlene og kunsten får en sterkere demokratisk forankring.

2. Hvordan kan situasjonen koronapandemien har skapt, benyttes som et utgangspunkt for mer omstilling og innovasjon innenfor operaproduksjon og –formidling? Gi eksempler.

Pandemien er krevende for hele samfunnet, også operafeltet. Ikke desto mindre har pandemien satt vår kreativitet på prøve. Noen har flyttet grenser for hva de er i stand til, digitalisert forestillinger og funnet på andre kreative prosjekter i mindre skala, mens andre har strevet med å holde hodet over vannet. Ringsakeroperaen skriver kort og godt: *“... det har tatt på.”*, men fortsetter: *“Alternative former (småarrangement og streaming) er vel og bra i en krisetid, men det er IKKE formatet for opera.”* Operaens styrke og magi er nettopp den overveldende størrelsen og den fysiske opplevelsen mellom sal og scene. Digitalisering av forestillinger må derfor komme som et supplement til levende forestillinger. Men i markedsføringsøyemed er det ypperlig å vise frem smakebiter i sosiale media av det som er i vente, for å trekke nye publikummere.

“Takka vera at me over fleire år har opparbeidd oss ein betydeleg kompetanse på digitalisering, har me kunna nytta den kompetansen til vår fordel under pandemien.” Dette skriver Bergen Nasjonale Opera og legger for dagen sin erfaring med dette nye verktøyet. En uventet bruk av digitalisering har gitt en ny form for kommunikasjonen innad i et selskap. Nettmøter er dagligdags med hjemmekontor, men et skjermbilde kan ikke erstatte den mellommenneskelige kontakten. Der man under normale omstendigheter har fysiske pre-produksjonsmøter med inviterte kunstnere fra inn- og utland, kan man nå gjennomføre nettmøter der viktige avgjørelser tas. Det er tidsbesparende, effektivt og sparer miljøet for lange flyreiser og hotellopphold. Denne nye kommunikasjonsformen er nok kommet for å bli – det har rett og slett etablert seg en ny kommunikasjonskultur, også internt i OperaNorge, selskapene seg imellom.

3. Hvordan sikrer vi operainstitusjonene mot fremtidige krisesituasjoner?

“Først og fremst ved å utvikle rutiner og scenarier som ikke innebærer å stenge dem ned. Ved å sørge for at kunstnere kan komme på jobb og publikum kan komme og se dem.” Slik er Arktisk Filharmonis knappe, men slagferdige svar som oppsummerer det mange tenker. I den store offentlige debatten om restriksjoner, har hele kulturfeltet følt seg ekstra hardt rammet, og Operaen i Kristiansund bedyrer: *“Myndighetene bør, på bakgrunn av årets erfaringer, utarbeide gode og treffsikre støtteordninger for kunstnere og andre produksjonsavhengige faggrupper som blir berørt i krisesituasjoner.”* Implisitt i Trondheim Symfoniorkester & Operas innspill ligger en oppfordring til dialog og samarbeid: *“Så knyttet som institusjonene er til den offentlige økonomi er det også viktig at kulturfeltet og myndigheter har felles kriseplaner, det vil være med på å gi forutsigbarhet og større trygghet hvis en krise etableres.”* OperaNorge går gjerne i en videre dialog om det som her nevnes.

Vi må fremheve medlemmenes egne evner til å sikre seg og sine, og vi lar Opera Nordfjord legge til dette: *“I året som har gått har vi blitt gode til å legge til rette i trygge rammer både for aktører og publikum. Denne kompetansen og kunnskapen tek vi med oss vidare i åra som kjem.”*

4. Hvordan ønsker du at operafeltet skal se ut om 5-10 år? Kort beskrivelse.

Som nevnt i den historiske innledningen og i svaret på det første spørsmålet, er tiden inne for å gå inn i en ny fase – en ny tid – for operafeltet. Men det å gå inn i en ny fase innebærer ulike ting for de forskjellige selskapene. Alle har ambisjoner om vekst som samsvarer med det potensialet de har mulighet til å realisere. Mangfoldet i OperaNorge viser seg i alle de organisasjonsformer og størrelser som medlemmene representerer. Opera Østfold ser inn i glasskulen og beskriver operafeltet de neste 5-10 år slik:

“Operainstitusjonene klarer i betydelig grad å sette dagsorden innenfor utviklingen og produksjon av opera i Norge og opera er blitt en mer relevant kunstform for et større publikum. Samtidig er det opparbeidet et godt internasjonalt samarbeidsnettverk. Antall produksjoner har økt gjennom utstrakt samarbeid knyttet til bl.a. co-produksjoner, samarbeid om bestillingsverk og økt turnevirksomhet. Dette kommer nå hele distriktsnorge til gode ved at det er utviklet mange nye og spennende produksjoner både på de etablerte scenene og på utradisjonelle arenaer der folk ferdes.”

Dette forutsetter et løft der vi har fått trygge økonomiske rammer som sikrer en forutsigbar drift.

OperaNorges nettverk for å skape barneproduksjoner har båret frukter, og er nå godt samkjørt med det øvrige programmet våre medlemmer har for barn og unge. Flere medlemmer har etablert Operaskoler etter mønster fra Opera Trøndelag, og andre har startet internasjonale sommerakademier for post-graduate sangere, komponister og librettister m.fl. Vi har en gjennomtenkt utvikling av nye talenter der du kan starte som barn og ungdom, fortsette med høyere musikkutdanning og komme tilbake for finpussing i et sommerakademi innen du trer ut på scenen i et profesjonelt sangerliv.

I det kommende decennium vil vi også se flere profesjonelle korstillinger rundt om i landet. Denne ofte oversette profesjonen vil få en hevet status og gi mange nyutdannede sangere arbeid. OscarsborgOperaen er særlig opptatt av korutvikling og spør retorisk: *“I nær sagt alle operaforestillinger finnes det kor. Alle strever vi etter å nå et så høyt kunstnerisk nivå som mulig. Hvorfor er koret salderingsposten?”* Kor er et prioritert område for OperaNorge.

Vi har fått et nytt fokus på å fornye operarepertoaret, og vi er gitt økonomiske midler til nye bestillingsverk. Hvert år spilles det et nytt fullskala verk i Norge. 'Norsk opera' blir et begrep internasjonalt, akkurat som 'finsk opera' var det for noen tiår siden.

Operaen i Kristiansund er vel innkjørt i nytt hus, og Bergen Nasjonale Opera har åpnet det nye musikkteatret som kompletterer Griegkvartalet – et kreativt kraftsentrum. På Oscarsborg er Havnefortet omgjort til en barne- og ungdomsscene, drevet av OscarsborgOperaen som har utvidet sin sommeropera til en operafestival, og fått ekstra tilskudd til å forbedre sin infrastruktur på festningen.

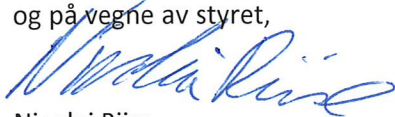
Vi har fått KUD til å gå inn for en opptrappingsplan for operafeltet. Planen er vedtatt i Stortinget, og de årlige tildelingene følger opp planen. Dette har gitt oss et løft som har minsket vårt etterslep i forhold til teaterfeltet. Ingen selskaper er underfinansiert, og ABE-reformen er avviklet. Publikum over hele landet har tilgang til opera minst to ganger i sesongen.

Avslutningsvis takker vi for invitasjonen fra KUD, og vi er spente på hvordan de individuelle innspillene fra våre medlemmer og herværende innspill virker inn på strategien.

Vi håper selvsagt at våre samlede innspill vil sette et avtrykk vi kan se oss fornøyd med.

Lykke til i det videre arbeidet!

Med vennlig hilsen,
og på vegne av styret,

Nicolai Riise
Styreleder

Bergen, 15. April 2021